

Apostolicis „Ad Apostolicae Sedis“, ex quibus ad verbum desumpta est, Concilium generale intelligitur Concilium sine Papa, atque propositio nititur doctrina Richeri plane haeretica, claves Primatus non immediate Petro, sed Ecclesiae traditas esse, ita ut Ecclesia, quum claves Petro et Romanis Pontificibus dederit, eas etiam iis subtrahere et alii tradere possit¹. Qua damnata haeresi certe non damnatur secunda illa sententia, ipsum Summum Pontificem vel Concilium oecumenicum cum Papa Primatum ad aliam sedem transferre posse.

COMMENTATIO IV.

Concilio Florentini de vi ac ratione Primatus definitio in tertium caput Constitutionis primae de Ecclesia recepta.

Concilio Florentini definitio de Primatu recepta iam erat in pristinum schema de Ecclesia. Erat, ut aiebant theologi, „cur ad Florentinam definitionem nominatim appellaretur; nam praeter alias superius significatas rationes sua auctoritate et exemplo quingenti fere Episcopi praeibant, qui anno 1867 ex toto orbe terrarum in Urbe collecti ita ad S^mum D. N. locuti sunt: „Firmum enim menti nostrae est, alteque defixum, quod Patres Florentini in decreto unionis definierunt: Romanum Pontificem Christi Vicarium, totius Ecclesiae caput et omnium christianorum patrem et doctorem existere“². Antea inter decreta de Primatus vi ac ratione exstantia sibi maxime Florentinam formulam commemorandam esse dixerant, „quum praestet gravitate ac definitionum amplitudine, et Graecorum quoque consensione fuerit recepta“³.

Theologis autem placebat, inciso „omnium christianorum patrem et doctorem“ addere „et iudicem supremum“ ex Pii VI. Brevi „Super soliditate“ 28. Nov. 1786, in quo Eybelii liber propterea etiam damnatur, quod „fanaticam esse vocem“ dixit, Romanum Pontificem „vicarium esse Christi, caput Ecclesiae visibile, *iudicem supremum fidelium*“. Porro ab allatis Florentini decreti verbis excluserunt haec postrema „quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum Conciliorum et in sacris canonibus continetur“; „quoniam ea“, ut aiunt, „cum prioribus non iunguntur uti pars vel obiectum definitionis, sed uti definitionis praecedentis motivum, quod vocant, vel ratio confirmationis. Licet enim, ut notum est, gallicanorum quique iansenianas et regalistarum opiniones sectantur, plures non defuerint, qui verba illa ad praestitutum definitionis obiectum trahentes affirmarent, iisdem plenam Primatus potestatem limitari atque sacris Synodorum canonibus obnoxiam declarari: compertum tamen omnibus est, sententiam istam, quae certis rationum momentis tum criticis, e latina originali lectione, quemad-

¹ Cf. Franzelin, Theses de Ecclesia Christi p. 215 sqq.

² Schema etc. C. V. 614a. b. ³ Ibid. C. V. 613d.

modum etiam de promptis, cum hermeneuticis, iisque partim grammaticis, partim logicis, partim historicis, et partim theologicis, refellitur, reprobata semper fuisse communi iudicio theologorum atque interpretum, per quos verba illa accipienda sunt non de iuridica praecedentium limitatione sive de definitionis obiecto, sed de historica praecedentium confirmatione sive de definitionis ratione, cuiusmodi recurrit in generali Concilio Lateranensi V. de auctoritate Romani Pontificis super Concilia. . . Porro in schematis capite ad Concilii Florentini definitionem, ut par est, appellatur, non vero ad rationem, qua definitio innititur vel confirmatur. Non erat ergo incisum illud afferendum.“⁴

Fuerunt autem inter Patres, qui definitionem Florentini Concilii integram atque immutatam recipiendam esse censerent. Quare Patres deputati, quum schema emendarent seu schema Constitutionis primae de Ecclesia elaborarent, verba „et iudicem supremum“ omiserunt et conclusionem „quemadmodum etiam etc.“ addiderunt². De conclusione hac in ea relatione, quam de toto schemate nomine deputationis habuit, haec animadvertit R^mus Episc. Pictaviensis: „Certe, si in priori proposito schemate aliqua ultima verba omissa fuerant, ideo erat, quia a pluribus in malam partem versa fuerant. Et hac forsitan ratione moti, quingenti Episcopi in alma Urbe ob solemnia saecularia martyrii sanctorum Apostolorum tribus abhinc annis congregati idem oraculum Florentinum in medium protulerunt, quin clausulae illius praetermissione suspicionem ac iniuriam falsificationis aut reprehendendae mutilationis sibi inurendam pertimescerent. Nihilominus, in hoc conciliari decreto libentissime fateor nequaquam subtrahi debuisse hanc ipsam clausulam, eo magis quod iuxta authenticum exemplar a Vaticano Concilio citatum et consecratum nullatenus de praecedentium limitatione, sed imo iuxta genuinum sensum suum de historica praecedentium explicatione et confirmatione cunctis intelligenda patebit.“³

In speciali discussione capitis tertii tamen aliqui Patres sensum formulae restrictivum esse contenderunt. Unus id probari ait Concilii Florentini historia et verbis textus Graeci „καὶ ὁν τὸ πρῶτον“. Quare vult addi: „salvis iuribus, quae concessione, consuetudine, concordatibus aut alio aequo titulo quibusdam dioecesibus inhaerent“⁴. Alius contra, ne verba perperam sensu restrictivo explicentur, addi vult:

¹ Schema etc. C. V. 613d sq. — Döllinger contendit, lectionem genuinam textus latini non esse „quemadmodum etiam“, sed „quemadmodum et“. V. eius epistolam C. V. 1475 b. c. Eum praeclare refutat Ceconi. V. C. V. 1480 b sqq.

² Ex actis etc. C. V. 1680a. — Schema etc. C. V. 271 b. — Relatio etc. C. V. 276 b.

³ Relatio etc. C. V. 294d sq. ⁴ Emendationes etc. C. V. 334 a.

„quae quidem postrema verba ita esse intelligenda declaramus, ut, quae in hoc decreto continentur, etiam per gesta Conciliorum oecumenicorum et sacros canones asserantur“¹. Tertius quidam nihil proponit, sed textum non quidem latinum, sed graecum sensu restrictivo accipiendum esse probare studet. „In una praeteritarum Congregationum generalium“, inquit, „dignissimus quidam Praesul non brevi oratione conabatur demonstrare, verba illa esse confirmatoria potestatis Summi Pontificis ex eo, quod ea, uti passim noscuntur, ita reperiantur scripta in exemplari originali autentico latino textu exhibito, Florentiae asservato.

„Etsi libenter concedatur, illa verba in decreto lingua latina concinnato ita reperiri, prouti assertum est, non tamen ideo necessario consequi debet, verba illa eodem sensu occurrere in textu graeco originali aequae ac autentico, in quo passus ille exprimitur verbis: „καὶ ὁν τρόπον καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τοῖς ἱεροῖς κανόσι διαλαμβάνεται“.

„Nam quum illud decretum Unionis fuerit conditum per pactum duarum partium, praesertim quoad controversa puncta potestatis hierarchicae, Latini ex sua parte proposuerunt id, quod a Graecis de Primatu Summi Pontificis agnoscere et teneri desiderarent, et quum iuxta proverbium sit „optimus interpret verborum quisque suorum“, pro Latinis quoad sua postulata ipsos esse optimos interpretes sensus decreti secundum ipsorum intentionem de potestate Summi Pontificis concinnati, ac proin ipsorum textum quoad hanc partem decreti esse authenticum concedi potest.

„E contra vero Graecos ex allata causa esse interpretes intentionis suae decreto illo expressae, et ipsorum textum esse authenticum quoad partem decreti, quae illorum declarationem et postulata respicit, quorum genuinum sensum verba graeca superius citata apprime exprimerent, addubitari non posset. Nam illi debent naturaliter supponi et scivisse optime sua sensa et expressisse genuina sua postulata. Haec videntur confirmari etiam per ea, quae leguntur in actis Concilii Florentini Romae anno 1865 editis p. 265 his verbis: „Respondit Imperator, spatium velle sibi dari ad consultandum, statimque post egressos Cardinales nos consilium inivimus decrevimusque, ut Papa habeat sua privilegia secundum canones et dicta Sanctorum, Sacramque Scripturam et acta Synodorum.“² Est ergo ea mira sane huius Patris opinio, Latinos et Graecos sententiam illam diverso sensu intellexisse atque alios aliud definivisse.

Rōmus Zinelli, Episc. Tarvisinus, qui de emendationibus in caput tertium a Patribus propositis relationem habuit, primo illi emendatori

¹ Emendationes etc. C. V. 334 b. c.

² Ibid. C. V. 336 a sqq. — Idem Pater ordinem sedium patriarchalium ex Florentino decreto in Vaticanum recipi vult. Ibid. C. V. 334 d sqq.

respondit, clausulam sensu restrictivo sumi non posse, quasi Concilium Florentinum prius definierit, esse traditam plenam potestatem a Christo Petro, deinde in membro immediate sequenti Concilium ipsum nimis amplam suam declarationem correxerit et remedium praebuerit, negans, Petro Christum dedisse plenam potestatem, sed tantum in determinata mensura, eo modo quo in gestis oecumenicorum Conciliorum et in sacris canonibus continetur. Evidens est, hanc clausulae interpretationem repugnare contextui et dignitati Concilii oecumenici; ideo nec historiam nec phrasim graecam suffragari huic interpretationi restrictivae, ut toties demonstratum est auctoritate etiam codicum authenticorum, qui nuperrime inspecti sunt. Ipsa versio armena, quamvis a graeco textu derivata, non favet sensui restrictivo. Nulla igitur adest ratio emendationis propositae, quae ceteroquin, quum ad leges disciplinares pertineat, hic ubi agitur de constitutione dogmatica, locum habere non potest; ac proinde deputatio de fide emendationem hanc non admittit.³

Neque alterius Patris emendationem admittendam censuit deputatio. Huic, ut ait relator, „visum est, ex contextu totius capituli tam clare apparere sensum clausulae . . ., ut non necessarium additamentum iudicet“².

Tertio Patri respondit, non posse eius orationis rationem haberi, quum nihil proponat³.

In suffragiis ferendis fere omnes Patres tres has emendationes reiecerunt⁴. Censuerunt igitur, conclusionem praecedentia non restringi, sed confirmari.

Itaque Concilium Vaticanum, licet formulam Florentini non directe interpretetur, controversiam, quae de eius sensu exstitit, etiam authentice dirimit. Quaestio enim, utrum illud „καὶ“ in formula Florentini vertendum sit „et“ an „etiam“, ad eandem formulam, ut est in Vaticano, transferri non potest. In hac formula, ut a Vaticano Concilio sancita est, certo legitur „quemadmodum etiam“ etc., ita ut his verbis antecedentia dici debeant confirmari, non restringi. Sed declarat Vaticanum, quod hac formula contineatur, id vi definitionis Concilii Florentini credendum esse omnibus fidelibus. Ergo docet etiam, verba illa, ut sunt in Florentino, tanquam confirmantia intelligenda esse, neque restrictionem, qualem aliqui illis exprimi volunt, admitti posse.

Ceterum sensum eorum non esse restrictivum, bene etiam ex contextu ostendit Tarvisinus. Florentinum enim, postquam definivit, Summo Pontifici plenam potestatem traditam esse, certe, quod dixit, non statim correxit „negans, Petro Christum dedisse plenam potesta-

¹ Relatio etc. C. V. 348 c. d.

² Ibid. C. V. 349 b. c.

³ Ibid. C. V. 349 d.

⁴ Ibid. C. V. 367 d.

tem, sed tantum in determinata mensura, eo modo, quo in gestis oecumenicorum Conciliorum et in sacris canonibus continetur¹.

Multo magis similis explicatio a Concilio Vaticano excluditur, quod in canone condemnat sententiam, Romanum Pontificem „habere tantum potiores partes, non vero totam plenitudinem . . . supremam potestatis“ iurisdictionis in universam Ecclesiam.

COMMENTATIO V.

Quo iure et quo sensu Summi Pontificis potestas dicatur episcopalis.

In capite tertio Constitutionis primae de Ecclesia, quo de vi et ratione Primatus agitur, Summi Pontificis potestas dicitur „vere episcopalis“ esse.

Ea vox in pristino schemate deerat². In adnotationibus tamen, quae eius capiti undecimo et canoni quinto adiectae sunt, doctrina dicitur proponi propter errores, quibus potestas Summi Pontificis vere episcopalis esse negetur, Febronii sc., Tamburini³, M. A. de Dominis, qui doceant, „potestatem Primatus absolvi munere sive officio merae inspectionis vel directionis“; eam „non esse plenam neque supremam potestatem pastoralis sive episcopalis iurisdictionis in universam Ecclesiam“; eam non esse ordinariam, „quum sit pro casibus tantum extraordinariis, ut aiunt, non ad greges pascendos, sed ad ordinis turbati tutelam; alii vero ordinariam eam esse concedentes ac inter pastores exercendam, negant, illam immediatam esse in singulos greges et fideles ad eosdem sc. docendos ac pascendos, quum Primatus potestas episcopalis non sit“⁴.

Iam, quum schema a Patribus deputationis pro rebus fidei reformaretur, quaerebatur, utrum potestas pontificia etiam in ipso schemate designanda esset episcopalis. Primo dissensio orta est, ita quidem, ut tredecim deputati hanc vocem recipendam esse negarent, sex eam recipi vellent. Audito autem theologo ac suffragiis denuo latis vox recepta est⁵. „Potestas,“ aiunt deputati in relatione cum schemate tradita⁶, „quae a Christo Domino collata beato Petro fuit apud Ioannem (21, 15 sqq.), est potestas pascendi agnos et oves; et talis potestas dicitur et est episcopalis. Porro . . . eadem potestas directe immediateque ita collata Petro fuit, ut eam haberet vi impositi officii pastoralis in universum gregem, qui totus ipsi citra aliud medium fuit

¹ Relatio etc. C. V. 348 c. Cf. 369 b. ² C. V. 571 c.

³ Petrus Tamburini (natus 1757; mortuus 1827). Eius loco aliqui falso huc retulerunt Thomam Tamburini S. I., moralistam († 1675).

⁴ Schema etc. C. V. 635 b sqq. Cf. 614 b. c.

⁵ Ex actis etc. C. V. 1681 b. — Ex diurnis etc. C. V. 1699 b. — Schema etc. C. V. 271 b.

⁶ C. V. 276 b. c.

commissum. Est ergo potestas universalis et ordinaria et immediata in totum gregem, hoc est, in omnes agnos et oves, seu in omnes particularium ecclesiarum pastores et fideles. Hinc liquet, potestatem supremam pascendi universum Christi gregem in Romano Pontifice vere esse episcopalem, non autem primatiam; quo enim haec phrasis spectet, exponitur in adnotatione ad hunc locum in schemate de Ecclesia Christi.¹ „Veniam dent unus aut alter Rm̄i Patres,“ inquit Rm̄us Pie in relatione de toto schemate habita², „si vox illa potestatis iurisdictionis episcopalis, quae Pontifici Romano asserta in adnotationibus praecedentis schematis minus placuerat, in textum ipsum schematis revisi fuerit inducta. Ratio est, tum quia postularunt illud plurimi alii Patres, de statu actuali controversiae in suis respectivis provinciis solide ac presse dissonantes, tum quia auctoritatem Summi Pontificis ac Vicarii Christi in omnem Ecclesiam non dumtaxat indolem Primatus metropolitici divinitus instituti, sed naturam pastoralis et ideo episcopalis iurisdictionis prae se ferre, sive ex ipsismet verbis Christi sive e traditione et historia certissima doctrina evincitur. Quod quidem pleno ore asseri ac proclamari gavisus sumus a non uno etiam ex Rm̄is Patribus, qui aliis huiusce propositae Constitutionis partibus non ita faverunt. Et reapse vox illa etiam apud nostrates, v. g. apud Gersonium, hoc etiam sensu iam diu fuit usurpata.“ Aliqui autem Patres in discussione speciali capitis vocem tolli volebant³. Unus ex iis breviter: „Vox episcopalis“, inquit, „utpote inaudita, pravis et periculosis interpretationibus favens, omnino eradatur.“⁴ Eam tamen retinendam esse censuit deputatio⁵. In relatione eius nomine habita Rm̄us Episc. Tarvisinus de illis emendationibus haec disserit⁶: „Quaeritur igitur, quae sit iurisdictionis episcopalis. Episcopi est pascere gregem: nulla enim magis familiaris idea regiminis episcopalis in sacris Literis, in Patrum operibus, in usu omnium christianorum, quam representare Episcopum veluti pastorem, qui pascit gregem. Pascit autem Episcopus tam exercitio potestatis ordinis quam iurisdictionis. Nam exercitium potestatis ordinis non nisi in subditos potest licite habere locum. Episcopi igitur iurisdictionis ad ea peragenda se extendit, quae necessaria sunt, ut fideles vitam aeternam consequantur; ac proinde debet Episcopus: 1. administrare sacramenta; 2. leges ferre ad bonum fidelium; 3. executioni ipsarum invigilare sive per seipsum sive per delegatos; 4. et proinde visitare dioecesim; 5. praedicare; 6. iudicare controversias; 7. punire sotes etc. Haec et similia comprehenduntur in verbo pascere. At haec Episcopus non potest facere nisi sub dependentia Pontificis Summi. Haec autem dependentia non est nisi limitatio iurisdictionis episcopalis.

¹ V. supra p. 154. ² C. V. 295 b. c. ³ Emendationes etc. C. V. 337 c sqq.

⁴ Emend. 15. l. c. ⁵ Ex actis etc. C. V. 1690 a. ⁶ C. V. 351 a sqq.